

PSY401 METODOLOGIE V PSYCHOLOGII

Anotace:

Cílem kurzu je rozvíjet dosavadní metodologické poznatky a dovednosti studentů včetně schopnosti kritického čtení výzkumných studií, integrace různých aspektů kvalitativního a kvantitativního přístupu i samotného provádění různých typů výzkumu. Důraz bude kladen na zvyšování validity výzkumných zjištění, prohlubování znalostí o přípravě výzkumného projektu, zejména v podmínkách psychologické praxe.

Kurz má projektový charakter. Ze zpracovávaných výzkumných projektů by měly vzejít diplomové práce.

Hlavním záměrem kurzu je rozvinout znalosti a praktické dovednosti v oblasti různých výzkumných postupů (designů), které studentům umožní fundovaně formulovat výzkumný projekt, na jehož základě je možné provést vlastní výzkum.

Po několika úvodních přednáškách je jádro kurzu věnováno seminárním diskuzím nad zpracovávanými projekty. Diskuze o projektech bude zpřesňovat a obohacovat metodologickou připravenost studentů k provedení psychologického výzkumu.

Vyučující:

Prof. PhDr. Ivo Čermák, CSc. (garant kurzu)

Mgr. Jan Širůček, Ph.D.

Mgr. Hynek Cígler

Zápis kurzu

Zápis kurzu není vázán na žádné prerekvizity. Vzhledem k podmínkám ukončení je však zápis kurzu doporučen pouze studujícím s natolik jasnou představou o tématu diplomové práce, že dokáží v daných termínech zpracovat anotaci a výzkumný projekt diplomové práce v oponovatelné podobě.

Harmonogram kurzu PSY401 v podzimním semestru 2014 a důležité termíny

Termíny přednášek a prezentací

18. 9. 2014	Přednáška 1
25. 9. 2014	Přednáška 2
2. 10. 2014	Přednáška 3
9. 10. 2014	Prezentace projektů: skupina A
16. 10. 2014	Prezentace projektů: skupina B
23. 10. 2014	Prezentace projektů: skupina C
30. 10. 2014	Prezentace projektů: skupina D
6. 11. 2014	Prezentace projektů: skupina E
13. 11. 2014	Prezentace projektů: skupina F
20. 11. 2014	Prezentace projektů: skupina G
27. 11. 2014	Prezentace projektů: skupina H
4. 12. 2014	Prezentace projektů: skupina I
11. 12. 2014	Prezentace projektů: skupina J

Termíny jednotlivých úkolů

Anotace výzkumného projektu musí být vložena do složky „Anotace“ odevzdávacího předmětu v IS MU nejpozději 28. 9. 2014.

Vypracovaná prezentace výzkumného projektu ve formátu (.pptx, .ppt nebo.pdf) musí být vložena do složky „Prezentace“ odevzdávacího předmětu v IS MU nejméně dva dny před termínem prezentace.

Vlastní výzkumný projekt v písemné podobě musí být vložen do složky „Projekty“ odevzdávacího předmětu v IS MU nejpozději 1 týden po termínu prezentace a zpřístupněn stanoveným oponentům.

Oponentury výzkumných projektů musí být vloženy do složky „Oponentury“ odevzdávacího předmětu v IS MU nejpozději 3 týdny po prezentaci příslušného projektu a zpřístupněny autorům projektů.

Témata přednášek

Úvodní přednášky jsou kombinací repertoria témat kvalitativního, kvantitativního a „disciplinovaného“ výzkumu a podnětů pro vypracování jednotlivých úkolů nezbytných k úspěšnému ukončení předmětu.

1. „Disciplinovaný“ a mixed-methods výzkum jako přirozená alternativa k neproduktivnímu sporu kvantitativní a kvalitativní perspektivy. Účel výzkumného projektu, plánování, obecné poznámky k designu výzkumu. Anotace projektu a příprava projektu.
2. Kvalitativní analýza: Výzkumný problém a výzkumná otázka. Různé přístupy ke zpracování kvalitativních dat. Repertorium kvalitativních designů: obsahová a tematická analýza, zakotvená teorie, narativní, diskurzivní, fenomenologická analýza. Validita kvalitativního výzkumu.

3. Výzkumný problém a výzkumná otázka a hypotéza v kvantitativních výzkumech. Rekapitulace kvantitativních výzkumných designů: experimentální, korelační. Specifika výzkumu v různých oblastech psychologické praxe.

Požadavky k zápočtu

Anotace projektu

Studující odevzdá ve stanoveném termínu stručnou anotaci výzkumného projektu diplomové práce. V anotaci též uvede, v jaké fázi rozpracovanosti se projekt nachází, a termín, v němž předpokládá diplomovou práci odevzdat.

Prezentace výzkumného projektu

Studující bude projekt prezentovat v termínu příslušné skupiny na semináři.

Návrh výzkumného projektu

Studující odevzdá ve stanoveném písemný návrh výzkumného projektu ve struktuře uvedené v sylabu. K projektu přiloží nejméně 3 relevantní empirické studie

Oponentury

Studující odevzdá ve stanovených termínech oponentury dvou prezentovaných a písemně odevzdaných výzkumných projektů.

Účast na seminářích

Účast na seminářích bude kontrolována formou prezenčního archu. Minimální povinná účast je 70%.

Udělení zápočtu

Udělení zápočtu je vázáno na přijetí všech jednotlivých úkolů vyučujícími předmětu. Nepřijaté úkoly mohou být jednou přepracovány. Časový limit pro přepracování nepřijatých úkolů je studujícím stanovován individuálně.

Literatura:

Základní učebnice

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.

Hendl J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum

Robson C. (2002). *Real world research. A resource for social scientists and practitioner-researchers*. 2. vydání. Oxford: Blackwell. ISBN 978-0-631-21305-5

Robson C. (2011). *Real world research. A resource for social scientists and practitioner-researchers*. 3. vydání. Oxford: Blackwell. ISBN 978-1-405-18240-9

Hiles, D. (2001). *Rethinking paradigms of research in psychology*. Lecture Series, Brno.

Denzin, N.K., Lincoln, Y.S. (Eds.) (1994). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage Publications. – vybrané kapitoly (učebnice je dostupná v knihovně FSS).

Kvantitativní výzkum

Mitchell, M.L., Jolley, J.M. (2007). *Research design explained*. 6th edition. Belmont: Thomson Higher Education.

Abelson, R. P., Frey, K. P., Gregg, A. P. (2004). *Experiments with people: revelations from social psychology*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

Kvalitativní výzkum

Strauss, A. Corbinová, J. (1999). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Nakladatelství Albert.

Bačová, V. (2000). *Súčasné smery v psychológii. Hľadanie alternatív pozitivizmu*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity

Plichtová, J. (2002). *Metódy sociálnej psychológie zblízka. Kvalitatívne a kvantitatívne skúmanie sociálnych reprezentácií*. Bratislava: Média

Čermák, I., Miovský, M. (eds.). (2000). *Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí*. Brno, Boskovice: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Albert

Čermák, I., Miovský, M. (eds.). (2002). *Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí 1*. Brno, Tišnov: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Albert

Čermák, I., Lindénová, J. (2000). *Povolání: Herec (Kritické momenty v pracovním životě herců)*. Brno: Nakladatelství Větrné Mlýny, kapitola Teoretická východiska výzkumu na stranách 155-167

- Čermák, I., Štěpaníková, I. (1997). *Validita v kvalitativním psychologickém výzkumu*. Československá psychologie, 6, 503-512.
- Čermák, I., Štěpaníková, I. (1998). *Kontrola validity dat v kvalitativním psychologickém výzkumu*. Československá psychologie, 1, 50-62.
- Čermák I. (1999). *Hermeneuticko- narativní přístup k validitě interpretace nálezu v kvalitativně pojatém psychologickém výzkumu*. In: D. Heller, D., Sedláková, M., Vodičková, L (Eds), *Kvantitativní a kvalitativní výzkum v psychologii*. Praha: Psychologický ústav AV ČR, pobočka Praha, 42 – 51
- Čermák, I. (2002). *Myslet narativně (kvalitativní výzkum „on the road“)*. I. Čermák, M., Miovský (Ed). Sborník z konference *Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí*. Brno: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Albert, 11-25
- Hartnoll, R., Griffith, P., Taylor, C., Hendricks, V., Blanken, P., Nolimal, D., Weber, I. Toussirt, M., Ingold, R. (2003). *Příručka k provádění výběru metodou sněžové koule*. Praha: Úřad vlády České republiky.
- Morgan, D. L. (2001). *Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu*. Brno, Tišnov: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Albert
- Wilson, H.S., Hutchinson, S.A. (1997). *Presenting qualitative research up close. (Visual Literacy in Poster presentation)*. In: J.M. Morse (Ed.), *Completing a Qualitative Project*. Thousand Oaks: Sage, s. 63-85
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods*. 3rd Ed. Thousand Oaks: Sage.

Mixed methods a disciplinovaný výzkum

- Ridenour, C. S., Newman, I. (2008). *Mixed-methods research: exploring the interactive continuum*. Carbondale : Southern Illinois University Press.
- Hendl, J. (1997). Metodologická triangulace v empirickém výzkumu. *Česká kinantropologie*, 1, 75-88.
(<http://www.ftvs.cuni.cz/hendl/triang.htm>)
- Štěpaníková, I., Čermák, I. (1999). *Vztah mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem: střet dvou paradigmat nebo cesta ke spolupráci?* In Heller, D., Sedláková, M., Vodičková, L (Eds), *Kvantitativní a kvalitativní výzkum v psychologii*, 15 - 24. Praha: Psychologický ústav AV ČR.
- Tashakkori, A., Teddlie, C., Eds. (2003). *Handbook of mixed methods in social & behavioral research*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Creswell, J.W., Clark Plano, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research*. Washington, DC: Sage
- Todd, Z., Nerlich, B., McKeown, S., Clarke, D.D. (2004). *Mixing methods in psychology. The integration of qualitative and quantitative methods in theory and practice*. Hove, New York: Psychology Press.

Další prameny

- Bem S., Looren de Jong, H. (2006). *Theoretical issues in psychology. An introduction. 2nd ed*. London: Sage Publications.
- Delanty G., Strydom, P., Eds. (2003). *Philosophies of social science. The classic and contemporary readings*. Philadelphia: Open University Press.
- Peterson, D. R. (1991). Connection and Disconnection of Research and Practice in the Education of Professional Psychologists. *American Psychologist*, 46 (4), 422 – 429.
- Messer, S. B. (2004). Evidence based practice: Beyond empirically supported treatments. *Professional Psychology: Research and Practice*, 35, 580 – 588.
- Cassell, C., Symon, G. (Eds.) (1994). *Qualitative methods in Organizational Research: A Practical Guide*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Marks, D.F., Yardley, L. (2004). *Research methods for clinical and health psychology*. Thousand Oaks: Sage Publications. (někdo v dlouhodobé)
- Schwab, D. P. (2005). *Research methods for organizational studies, 2nd ed*. Mahwah, London: Lawrence Erlbaum.

Barker, C., Pistrang, N., Elliot, R. (2002). *Research methods in clinical psychology. An introduction for students and practitioners*. Chichester: John Wiley & Sons.

Oppenheim A.N. (1992). *Questionnaire design, interviewing and attitude measurement*. London: Continuum.

Groves et al. (2004). *Survey methodology*. Hoboken: John Wiley & Sons.

Bradburn, N.M., Sudman, S., Wansink, B. (2004). *Asking Questions: The Definitive Guide to Questionnaire Design—For Market Research, Political Polls, and Social and Health Questionnaires, Revised Ed.* San Francisco: Jossey-Bass.

Další odkazy na zdroje budou podle potřeby uváděny v jednotlivých hodinách.

Struktura odevzdávaného výzkumného projektu

Cíle a účel studie, tj. identifikace zájmů výzkumníka a cílové skupiny, které bude určena výzkumná zpráva, prvotní formulace výzkumného problému.

Konceptuální rámec. Stručný přehled empirických poznatků nutných k pochopení a docenění zformulované výzkumné otázky/hypotézy posuzovatelem. Měl by mít podobu kritického přehledu několika recentních empirických studií, či v menší míře přehledových studií. Zaměřte se nejen na konceptuální aspekty (úvod) a výsledky studií, ale i na použitou metodologii. Učebnice a referenční publikace nejsou přípustnými zdroji. Tři stěžejní citované studie musí být k odevzdávanému definitivnímu projektu přiloženy.

Předpokládaný přínos výzkumu - explicitně vyjádřit, čím studie přispěje k poznání, proč je nutné provést studii, proč právě nyní, jaké má očekávané zjištění potenciální dopad.

Výzkumné otázky popř. hypotézy. Vyvození výzkumných otázek s ohledem na účel a konceptuální rámec výzkumu. Formulace otázek je nejvýznamnějším východiskem výzkumu, které by nemělo být ani v diplomové práci podceňeno! Formulace otázek případně hypotéz, jejich důkladný rozbor, podotázky, alternativní hypotézy atd. Tvorba výchozího modelu.

Výzkumný postup (design studie). Popis základní strategie či organizace výzkumu. Pro různé typy výzkumu je potřeba uvést různé informace. Východiska pro volbu designu je třeba hledat především v použité empirické literatuře a pak v metodologických příručkách specializujících se na danou oblast. Zde by mělo být zřejmé, že jste využili některou ze speciálních metodologických příruček.

Výzkumný soubor. Zdůvodněný plán získání použitelného vzorku jevů (lidí) s ohledem na uvažovanou populaci a požadovanou míru zobecnění. Charakteristika souboru, kriteria, podle kterých jsou zkoumané osoby zahrnuty nebo vyloučeny z plánované studie, jak je soubor dostupný, místo, kde se výzkum bude konat, vymezení kontextu.

Etické předpoklady. Zhodnocení potenciálně problematických prvků výzkumného plánu: neuškodí případné publikování výsledků zkoumaným osobám, nebude výzkum pro ně příliš velkou zátěží? Získat od potenciálních zkoumaných osob (nejlépe písemný) souhlas s jejich participací ve výzkumu, někdy je nutné uzavřít kontrakt o tom, že ještě před zveřejněním výzkumné zprávy budou seznámeni s textem a budou mít možnost se k němu vyjádřit – zejména v kvalitativním výzkumu je tento postup využitelný pro zvýšení validity zjištění. Nakolik bude pro spolupracující osoby (respondenty, organizace) výzkum zatěžující a jaký bude charakter této zátěže.

Procedury pro tvorbu dat. Jaké metodiky, procedury, postupy, atd. budou použity při tvorbě či sběru dat, zdůvodnit. Podobně jako u designu jsou vhodným výchozím bodem pro další úvahy postupy použité v citovaných empirických studiích. V této pasáži předpokládáme velké a zřetelné využití zkušeností a poznatků z pilotáže.

Metody a postupy analýzy dat. Anticipovat rámcovou podobu dat a základní směry jejich analýzy. Předpokládají se znalosti o výzkumných otázkách a z nich vyplývajících možných typech analýzy dat, kontrola toho, zda je zde konsistence či koherence mezi cíli výzkumu, sběrem dat, technikami analýzy dat, a tedy i očekávatelnými výsledky. V případě kvantitativních dat by mělo být zřejmé, jak budou vypadat proměnné, které budete analyzovat, a popis statistického zpracování, v případě kvalitativních definitivní formát dat, předpokládaný charakter významové jednotky a popis postupu kódování či vizualizace (nejlépe na příkladu). V této pasáži předpokládáme explicitní využití zkušeností a poznatků z pilotáže, pokud byla provedena.

Pilotáž. Stručná zpráva o provedené pilotáži ve zhuštěné struktuře empirické výzkumné zprávy: Co jsme se potřebovali dozvědět, co jsme udělali, co jsme získali (data), popis analýzy, závěry. Závěry by měly být zřetelně využity napříč celým projektem. (Pro zpracování projektu ji doporučujeme, ale není povinná. Pro vlastní výzkum v rámci DP ji však považujeme za velmi cennou. Pokud se vám ji podaří zrealizovat a zahrnout do projektu s patřičnými komentáři o důsledcích pro vlastní výzkum, přihlídneme k tomu při hodnocení)

Publikace. Kromě využití výzkumu pro zpracování DP se zamyslete nad tím, v jakém recenzovaném časopise by byly výsledky navrhovaného projektu vhodné publikovat? V jaké podobě?

Časový plán, rozpočet, vybavení. Pokuste se o co nejlepší odhad. Zvažujte reálné náklady (vč. např. vlastního času), jako byste měli přesvědčit někoho, kdo by mohl projekt financovat.

Jména hodnotitelů. Kdybyste si mohli vybrat, kdo bude posuzovatelem vašeho projektu, koho byste navrhli? Jinými slovy, kdo v ČR a SR se tímto tématem zabývá?

Literatura.